

Bouwen voor de verandering

Jaarverslag 2009

ARCHITECTUUR
INFORMATIECENTRUM
ALKMAAR

Colofon

Tekst
Bernard Faber Tekst & Beeld, Alkmaar

Audiovisuele productie (DVD)
B4 Multimedia, Alkmaar

Fotografie Dag van de Architectuur
Ton Voermans, Bergen

Vormgeving en productie
De Wilde Muis, Oudorp

Copyright
Architectuur Informatiecentrum Alkmaar

Inhoudsopgave

Bestuursverslag4

Liever Darwin dan God,
lezing door Sjoerd Soeters6

De energieleverende stad,
lezing door Ronald van Warmerdam.7

Meer winst met duurzaam bouwen,
lezing door Michel Baars8

Overstadse dromen,
lezing door Maarten Lankester.9

De Zuidkas, lezing door Paul de Ruiter.10

Bouwen, lezing door Jaap Gräber.11

Hechten aan een plek,
lezing door Mathias Lehner12

Dag van de Architectuur
‘Dichter bij Overstad’14

Expositie in Theater De Vest
‘Culturele projecten in binnensteden’
door Jonkman Klinkhamer20

Dvd: Manifestatie ‘Dichter bij Overstad’23

Bestuursverslag 2009

Het thema voor onze activiteiten in 2009 was 'Bouwen voor de Verandering'. Dat hebben we geweten. In het voorjaar van 2009 bereikte de economische crisis zijn hoogtepunt (of liever dieptepunt). De crisis raakte in toenemende mate de bouw en daarmee ook de architectenwereld. En voor architecten lijkt het eind nog niet in zicht. Dat was niet de verandering die wij voor ogen hadden toen wij voor dit thema kozen als thema voor onze activiteiten. Wij doelden veeleer op de veranderingen die er door het proces van ontwerpen en bouwen altijd in de gebouwde omgeving teweeg worden gebracht.

Vanuit de architectenwereld bestaat er op de crisis nauwelijks een antwoord en in die zin is de crisis in onze activiteiten niet echt terug te vinden. Wel heeft het bijna onbewust geleid tot een hernieuwde aandacht voor het fenomeen van duurzaamheid en duurzaam bouwen. Meerdere van onze lezingen hebben in 2009 in dat teken gestaan. Daarnaast hebben wij ons sterk gericht op de ontwerpactiviteiten in onze eigen omgeving. Een tentoonstelling werd gewijd aan de verbouwing van Theater De Vest. De architect van het nieuwe centrum voor woord, beeld en geluid YXIE, presenteerde zich in een lezing. Veel aandacht werd besteed aan de ontwikkeling van Overstad. In het net geopende gebouw van Kunsteyssen werd, ingebed in een breed scala van andere activiteiten als schilderen, muziek, het maken van gedichten en het vertonen van studieplannen van InHolland, een hele dag besteed aan de presentatie en de becommentariëring van de plannen zoals die in Alkmaar voor Overstad op stapel staan. Een breed gewaardeerde en spraakmakende happening die door velen werd gezien als iets wat navolging verdient. Het bestuur vond het de moeite waard om van deze

happening een audiovisueel verslag te maken en op een dvd vast te leggen. U vindt de dvd toegevoegd aan dit jaarverslag.

Het voorgaande zegt iets over onze ambities. Als lokaal architectuurcentrum willen wij een partner zijn in de ruimtelijke en de architectonische ontwikkeling van de stad en de regio. Niet in de directe ontwikkeling maar als een informatiecentrum voor actuele plannen en als een forum voor het voeren van de discussie over die ontwikkelingen en het becommentariëren daarvan. Naar onze mening gebeurt er op dat vlak door de lokale overheden in onze regio veel te weinig. Amsterdam heeft een constante expositie van zijn plannen in de Zuiderkerk. Alkmaar en de omliggende regio's hebben voor grote plannen soms inspraakgroepen. Daarnaast is er niet veel meer dan een formele ter visie legging van de plannen.

Dat is als informatiebron voor plannen, die van grote invloed zijn op de leefomgeving van de bewoners van de stad en de regio, ver onder de maat. Je vraagt je af, waar blijft de Zuiderkerk van Alkmaar? Het zou fantastisch zijn als ook in onze regio de ruimtelijke plannen op die manier kunnen worden gepresenteerd. Het AIA kan en wil daarbij helpen.

Financieel werden de omstandigheden in 2009 niet eenvoudiger. Sponsoring werd problematischer en naar subsidiëring wordt kritischer gekeken. Wij hebben daar begrip voor. Naast de aandacht die wij zullen blijven geven aan de kwaliteit van de architectuur, zullen we in de programmering in toenemende mate de nadruk leggen op plannen voor Alkmaar en de regio. Ook omdat activiteiten met een link naar de actualiteit en de directe omgeving veruit het meeste publiek trekken.

Dit betekent ook een verschuiving of liever verbreding van de scoop van ons architectuurcentrum van architectuur naar het totale gebied van de ruimtelijke ordening en naar de vakgebieden die daaraan verwant zijn. Wij hopen dat de overheid ons daarbij zal steunen, zoals Alkmaar ons bij de discussie over Overstad ruimhartig heeft ondersteund. Duidelijk is dat presentaties als die over Overstad in een behoefte voorzien. Wij zullen dan ook de gemeentes zeker uitnodigen ons daarin zowel materieel als financieel te ondersteunen.

Het AIA is voor de hierboven genoemde verschuiving ook steeds beter geëquipeerd. Sinds het afgelopen jaar beschikken wij over een breed samengestelde Programmaraad. Tevens is er een website in de lucht gebracht waarmee wij ons als instituut met onze activiteiten beter dan ooit kunnen manifesteren. Met deze instrumenten en met de steun van een groeiende groep belangstellenden zullen wij ons in de komende jaren via informatie- en discussiebijeenkomsten nadrukkelijker gaan manifesteren op het boeiende terrein van de lokale en regionale ruimtelijke ordening.

De bijgevoegde dvd over de discussie van Overstad mag daarvan een goed voorbeeld zijn.

Ed Diepenmaat
Voorzitter Architectuur Informatiecentrum Alkmaar

3 februari

Liever Darwin dan God

door Sjoerd Soeters (Soeters Van Eldonk architecten, Amsterdam)

Architect Sjoerd Soeters onderscheidt een evolutionaire en een creationistische architectuuropvatting. 'Veel ontwikkelingen zitten zowel in ons hoofd als in gerealiseerde structuren en gebouwen,' aldus Soeters. 'Die twee horen bij elkaar. Door de stad lopend en kijkend, begrijp ik hoe de mensen daarin samenleven. Dat noem ik de Darwinistische opvatting. Als je dingen wilt veranderen, moet je het bestaande goed begrijpen. Daar maak je dan verbeteringen op. Net als in de evolutie. Daartegenover staat een creationistische opvatting waarin de architect een soort god is die elke keer een hele nieuwe wereld bedenkt. Het Modernisme is daar een mooi voorbeeld van: we gummen alles uit en beginnen opnieuw. Die tweede opvatting wordt ook exclusief op onze scholen onderwezen.'

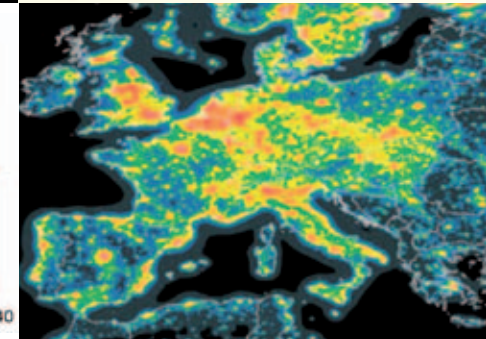
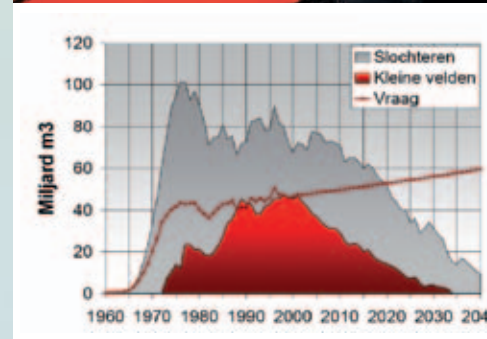
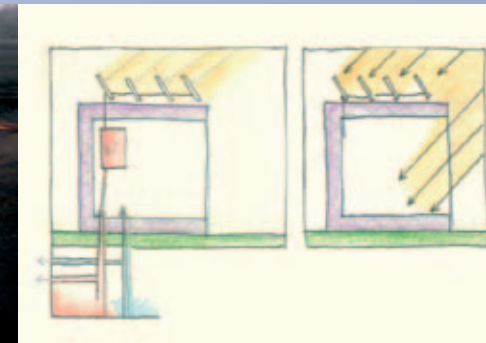
Sjoerd Soeters heeft samen met Jos van Eldonk een architectenbureau in het hartje van Amsterdam. Het uitgangspunt van hun spraakmakende architectuur is simpel en menselijk bouwen. Ze werken aan architectuur vanuit de stedenbouw en aan stedenbouw vanuit hun architectonische kennis. Bekende gebouwen van de hand van Soeters zijn het Circus in Zandvoort, het Helicon-gebouw in Den Haag en de Piramides in Amsterdam. Stedenbouwkundige projecten zijn onder meer die voor het Java-eiland, de Resident in Den Haag, Mariënburg in Nijmegen en Haverleij bij Den Bosch. Momenteel werkt het bureau aan masterplannen voor Zaanstad, Veenendaal, Harderwijk, Amsterdam-Noord, Kopenhagen, Bergen op Zoom en Maastricht.

3 maart

De energieleverende stad

door Ronald van Warmerdam (Gemeente Amsterdam)

Ronald van Warmerdam gaat in op de energiecomponent van gebouwen en stedenbouw. In beelden laat hij ons kijken naar de geschiedenis om uit te komen bij het problematische energiegedrag van de moderne samenleving. Alles wat nu vanzelfsprekend is betreffende energie, is er in de toekomst niet meer. Olie en gas raken op. De alternatieven liggen in zon-, wind-, en aardenergie. De grote uitdaging is gebouwen te maken die onafhankelijk zijn van fossiele brandstoffen. Die uiterst zuinig zijn of zelfs energie opwekken. Dit lijkt nog een utopie. De gemeente Amsterdam heeft grote ambities en wil deze utopie snel vorm geven. Ten gevolge daarvan verwacht Van Warmerdam nieuwe kansen voor innovatie en werkgelegenheid.

Ronald van Warmerdam werkt sinds 2000 als projectmanager voor de gemeente Amsterdam. Hij was onder meer verantwoordelijk voor de realisatie van het nieuwe stadsarchief, gebouw 'De Bazel' aan de Vijzelstraat. Sinds 2007 werkt hij voor het Klimaatbureau. Van Warmerdam is verantwoordelijk voor het onderzoek naar het verminderen van de uitstoot van CO₂ van de gemeentelijke gebouwen. Van Warmerdam studeerde Bouwkunde en Bouwmanagement aan de Hogeschool Amsterdam en Kunstgeschiedenis en Archeologie aan de Universiteit van Amsterdam. Voor hij bij de gemeente Amsterdam werkte, werkte hij achttien jaar voor architectenbureaus en aannemers.

Michel Baars gaat in op de noodzaak van duurzaam bouwen. Aan de hand van rekenmodellen en praktische voorbeelden toont Baars aan dat duurzaam bouwen een terrein is waarop snel en doeltreffend winst valt te behalen. Niet alleen in ecologisch en maatschappelijk opzicht, maar ook economisch. De bouw kan zo de basis leggen voor een gezonde en duurzame toekomst. Als directeur van Search Ingenieursbureau, dat twee kantoren bouwde die meer energie opleveren dan gebruiken, spreekt hij uit eigen ervaring. In deze kantoren is onder meer warmte-koude opslag toegepast. Een 'energiedak' vangt in de zomer de zonnewarmte op, die wordt opgeslagen in 'energieheipalen'. Zonnepanelen en twee windmolens leveren meer dan de benodigde elektriciteit voor het eigen kantoor van Search. Verder gebruiken beide kantoren regenwater voor toiletspoeling en geven ze lucht schoner aan de omgeving terug dan het binnenkomt.

7 april

Meer winst met duurzaam bouwen

door Michel Baars (Search Ingenieursbureau)

LEZING

Michel Baars staat aan het hoofd van het internationaal opererende ingenieursbureau Search. In Nederland staat Search vooral bekend om zijn vooruitstrevende rol op het gebied van duurzame ontwikkeling. Het bureau doet onderzoek en levert diensten op de vakgebieden milieu, veiligheid en bouwkwiteit, adviseert grote vastgoed- en overheidspartijen in Nederland en is een van de drie officieel erkende *Cradle to Cradle*-adviseurs in Nederland. Michel Baars studeerde Milieu-kunde en Technische bedrijfskunde.

6 mei

Overstadse dromen

door Maarten Lankester (Urhahn Urban Design)

LEZING

Urhahn Urban Design heeft in opdracht van het Consortium Overstad (Ballast Nedam, Volker Wessels, Ymere en OPP/BNG) een stedenbouwkundig plan en ontwikkelstrategie opgesteld voor Overstad. Na een Europese aanbestedingsprocedure heeft de gemeente Alkmaar besloten het consortium met dit plan de opdracht te gunnen. In het plan is een duidelijk onderscheid gemaakt tussen het centrumgedeelte van Overstad en het woongedeelte. De Ringersfabriek vormt het bruisende centrum van het centrumgebied. Grachtjes zijn kenmerkend voor de woonbuurten. Maarten Lankester gaat in op het ontstaan en de verdere ontwikkeling van het plan.

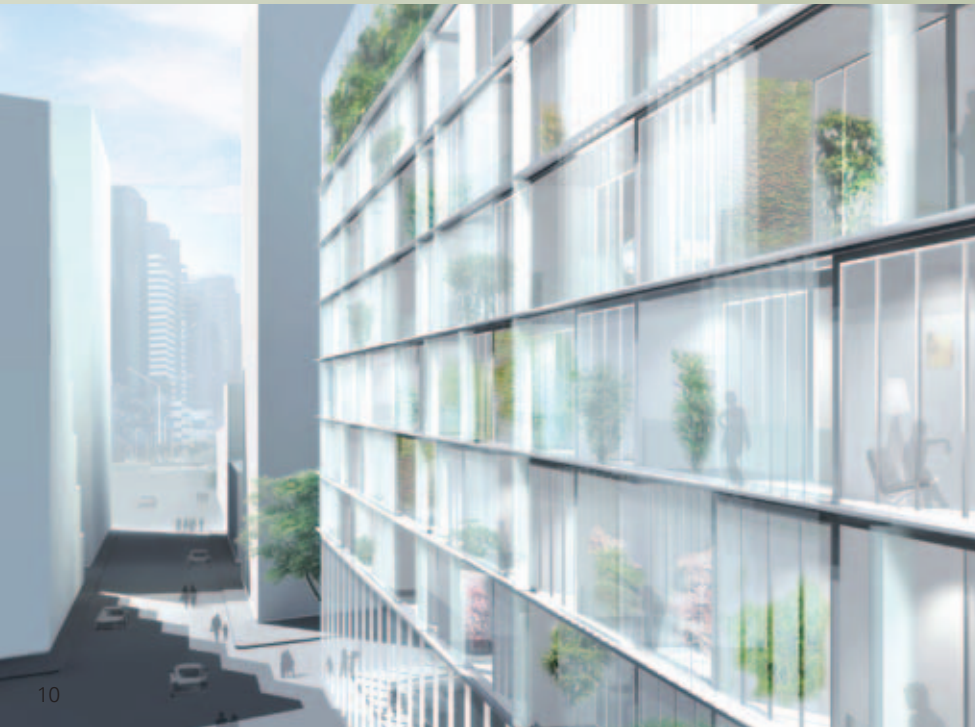
Maarten Lankester (1968) werkt sinds begin 2005 voor Urhahn Urban Design als stedenbouwkundig ontwerper, met een focus op landschapsarchitectuur. Hij is gespecialiseerd in het maken van openbare ruimteplannen en heeft ruime ervaring met ontwerp- en onderzoeksprojecten op verschillende schaalniveaus, van structuurplannen tot complexe binnenstedelijke opgaven en toekomstvisies. Na twee jaar in Denemarken een masters opleiding te hebben gevolgd, is hij ruim negen jaar werkzaam geweest bij gerenommeerde ontwerp bureaus in Rotterdam en Den Haag. Hij is gastdocent aan de Academie van Bouwkunst in Amsterdam. Enkele recente projecten: Den Haag Binckhorst- Integraal Ontwikkelingsplan (2009); Almere Hout Noord - Masterplan 'Leefland' (2009); Delft Schieoevers - ontwikkelingsstrategie voor het Blauwterrein (2008); South London - town centre intensification study (2007-2008)

6 oktober

De Zuidkas

door Paul de Ruiter (Architectenbureau Paul de Ruiter, Amsterdam)

Voor een advies aan de Rijksgebouwendienst over een zo duurzaam mogelijk gebouw voor 1.000 rijksambtenaren op de Zuidas heeft Architectenbureau Paul de Ruiter (in samenwerking met Arup) de vraagstelling drastisch geherformuleerd. In plaats van een monofunctioneel kantoor-gebouw ontwierp het bureau een gebouw met een unieke functie-menging. Onder één dak zijn kantoren, woningen, een school, restaurant, parkeren, *retail* en *urban argiculture* samengevoegd. Het plan onderscheidt zich door een optimaal grondgebruik, minder verkeersbewegingen en een in de tijd gebalanceerde energievraag. Berekeningen tonen aan dat deze ministad volledig in zijn eigen energiebehoefte voorziet en als een intelligent autarkisch model fungeert. De Zuidkas laat zien hoe een stad zich duurzaam kan ontwikkelen en in de toekomst kan blijven functioneren.

© Fotostudio Voorhuis

Paul de Ruiter (1962) studeerde in 1990 met lof af aan de Technische Universiteit Delft. Hij startte in 1992 een promotie-onderzoek naar energiezuinige gebouwen. In 1994 richt hij zijn eigen bureau op dat vanaf het begin een pleitbezorger is van duurzame, energiezuinige architectuur. Architectenbureau Paul de Ruiter werkt vanuit de overtuiging dat door onderzoek en innovatie esthetisch mooie gebouwen kunnen ontstaan die duurzaam en energiezuinig zijn en gezond om in te verblijven. Het bureau ontwikkelde de Mercator klimaatgevel en een speciale zonwering voor villa's en kantoorgebouwen. Momenteel werkt het bureau aan een duurzaam hoofdkantoor voor TNT in Hoofddorp en aan een kantoor voor Transavia.com op Schiphol-Oost, het eerste gebouw in Nederland dat een LEED Platinum beoordeling zal krijgen voor duurzaamheid. Bekende werken van het bureau zijn het kantoor voor Rijkswaterstaat Zeeland (Middelburg), de Veranda Parkeergarage (Rotterdam), villa Deys (Rhenen) en het Bijlmer Parktheater in Amsterdam Zuidoost.

3 november

Bouwen

door Jaap Gräber (Architectenbureau Claus en Kaan, Amsterdam)

Jaap Gräber (1963) studeerde in 1989 af aan de Technische Universiteit van Delft. Na zijn afstuderen was hij 5 jaar verbonden aan AG für Planung in Zwitserland. Vanaf 1994 is Jaap verbonden aan Claus en Kaan Architecten te Amsterdam, sinds 2001 als partner. Jaap Gräber is de architect voor YXIE, centrum voor woord, beeld en geluid op het Doelenveld in Alkmaar. De ontwerpplannen waren van 2 t/m 15 november 2009 te zien in de Bibliotheek van Alkmaar.

Ir. Mathias Lehner (1972) is directeur van 'lehner en gunther architecten' in Amsterdam en coördinator van het 'Podium voor Architectuur Haarlemmermeer en Schiphol'. Lehner volgde de opleiding bouwkunde aan de TU in Wenen. In 1996 kwam hij naar Nederland. Als architect bij Inside Outside/Petra Blaisse won hij de eerste prijs voor een nieuw stadspark in Milaan. Sinds 2004 is hij directeur van lehner en gunther architecten. In 2005 werd het cultureel centrum Het Oude Raadhuis van zijn hand geopend. In 2007 ontwikkelde hij de OntwerpBus, een spraakmakend rijdend architectenbureau. In oktober 2009 presenteerde hij het ontwerp voor de bijna 40 meter hoge Toren van Rijsenhout, een cultureel centrum en uitkijkpunt onder de rook van Schiphol.

LEZING

1 december

Hechten aan een plek

door Mathias Lehner (lehner en gunther architecten, Amsterdam)

In de lezing 'Thuis in de polder: hechten aan een plek' gaat architect Mathias Lehner op zoek naar de relatie tussen mens en locatie. Waarom houden mensen aan de ene kant soms in één klap van een stad en kunnen ze zich aan de andere kant ook na tientallen jaren niet hechten aan een plek? Aan de hand van voorbeelden uit architectuur, kunst en psychologie probeert Lehner te doorgronden hoe een hechte band tussen mens en locatie ontstaat, met bijzondere aandacht voor het wonen in de polder. Kun je in nieuw, gemaakt land wel hechten? Hij komt met mogelijke oplossingen waardoor mensen zich beter aan een locatie kunnen hechten. Sommige zijn verrassend, andere liggen voor de hand maar lijken in de hedendaagse bouwpraktijk in de vergetelheid geraakt.

Simon Binnendijk

Martin Biewinga

Kunsteysen

Het evenement vindt plaats in Kunsteysen, sinds kort gevestigd in een ongesoigneerde voormalige industriehal op Overstad.

27 juni

Dag van de architectuur 2009

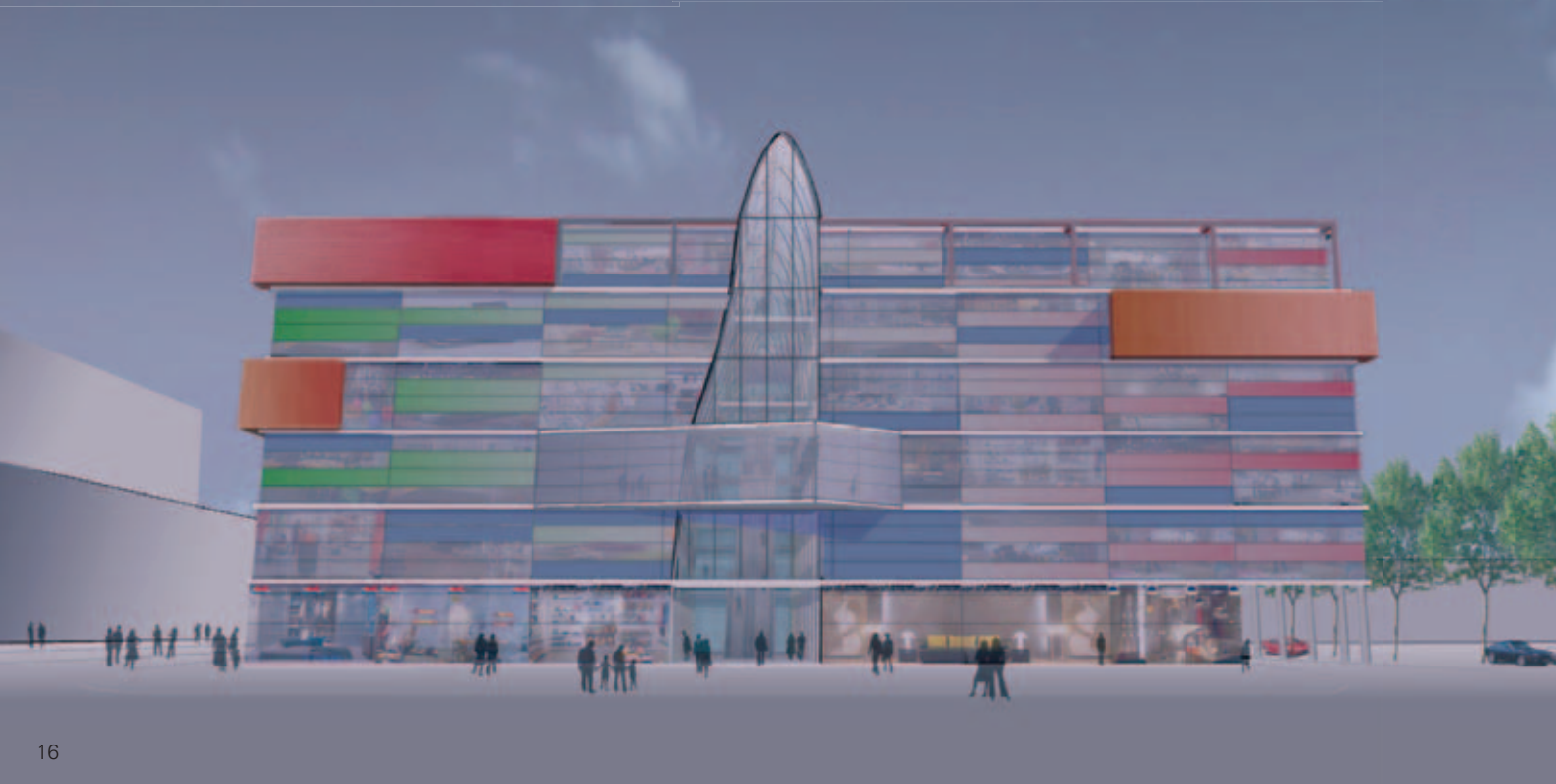
Manifestatie 'Dichter bij Overstad'

Op zaterdag 27 juni 2009 vindt in Alkmaar een architectuurdiscussie plaats in Kunsteysen over Overstad. Het huidige bedrijventerrein grenst aan de historische binnenstad van Alkmaar, maar ligt aan de overzijde van het Noord-Hollands Kanaal. Overstad staat aan de vooravond van een ingrijpende transformatie tot tweede stadscentrum. In het nieuwe Overstad zijn wonen, werken, winkelen, leren en ontspannen geïntegreerd in een dynamisch centrumgebied. Een deel van de plannen is inmiddels bekend.

Gert Urhahn

Geanimeerd programma

Simon Binnendijk, wethouder stedelijke vernieuwing Alkmaar, opent de manifestatie. Hierop volgt een eerste discussieronde over de plannen voor Overstad met Simon Binnendijk, Adriaan Geuze (West 8), Gert Urhahn en Harry Platte (woningbouwcorporatie Ymere). De discussie draait om de vraag: Waarom kiest Alkmaar voor de plannen van bureau Urhahn? Na een rondleiding langs de geëxposeerde plannen volgt een tweede zeer levendige discussieronde met stede(n)bouwkundige en architect Sjoerd Soeters, Noud de Vreeze (stadsarchitect Amersfoort) en Nico Alsemgeest, wethouder volkshuisvesting en verkeer van Alkmaar. De centrale vraag van deze discussie is: Kiest Alkmaar wel voor het beste plan? In een korte pauze kunnen de aanwezigen kennis nemen van een aantal plannen voor Overstad van studenten bouwkunde van Hogeschool InHolland. Tot slot volgt de derde en laatste discussie met Juliëtte Kiebert (Jongerenraad), Kees Bolten (beeldend kunstenaar), Kees Fortuin (Instituut Sociale Gebiedsontwikkeling) en Erik Schouten (ondernemer) over de vraag: Wat vinden jongeren, kunstenaars en bewoners van de plannen? Het is dan 17.30 uur. Er wordt nog druk nagepraat.

Nico Alsemgeest

Noud de Vreeze

Sjoerd Soeters

Artistieke omlijsting

Onder leiding van Ivon Spee schilderen aanwezigen aan het panorama 'Over Stadse Dromen'. De grote doeken zijn grafisch voorbewerkt. Daarbij zijn ook gedichten geïntegreerd. Samen vormen de ontwerpen de pagina's van een oversized panoramisch kleurboek van Overstadse voorstellingen. Intussen zorgt saxofoonkwartet Double Espresso voor een muzikale omlijsting met groovy jazz. Twee altsaxen mengen harmonieus met twee baritons en vice versa. Met als resultaat een karakteristieke klank en een diepte waar menig onderzeeër jaloers op zou zijn. Leden van Dichterskring Alkmaar declameren gedichten op Overstad. Het werd een onderhoudende middag...

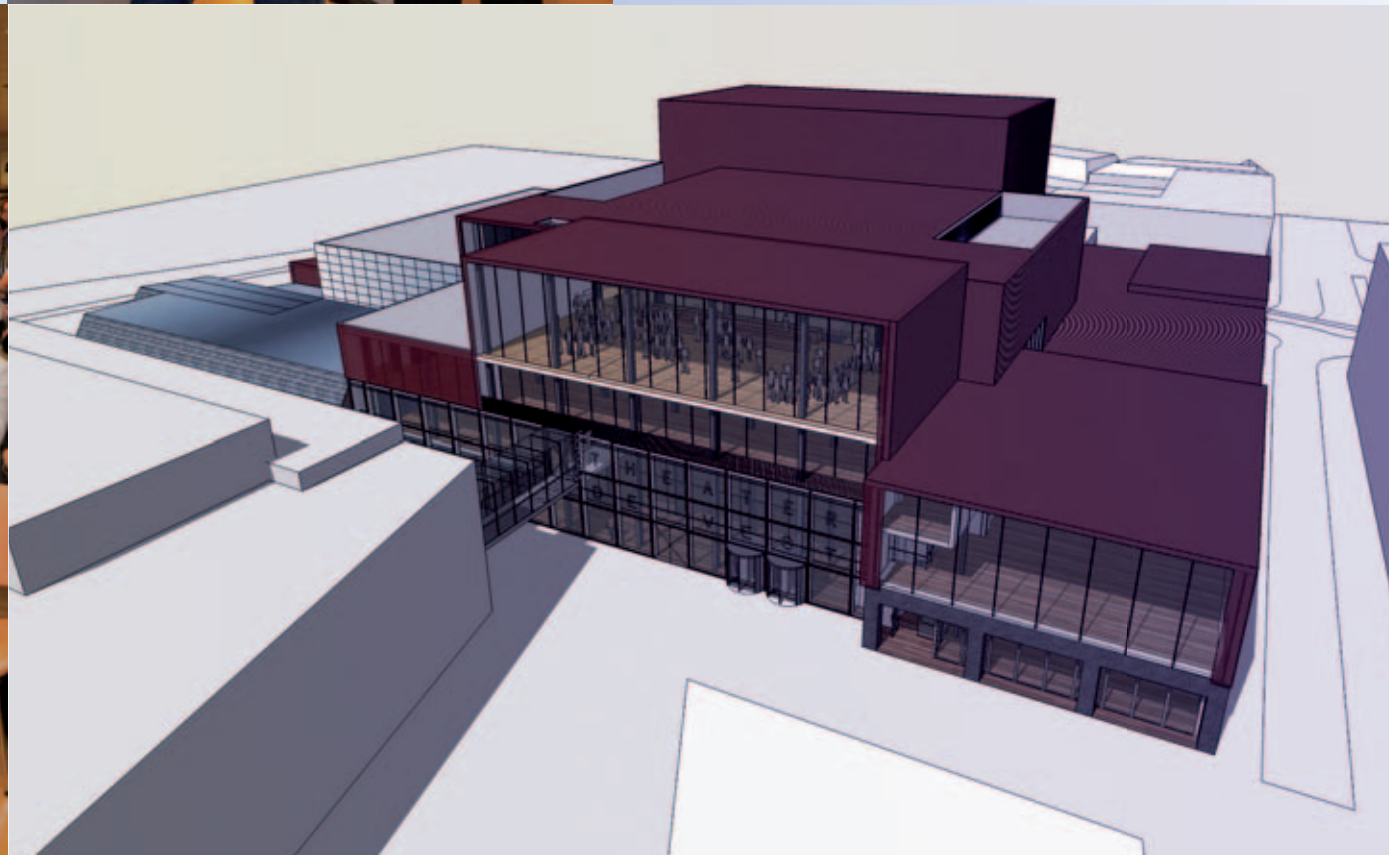
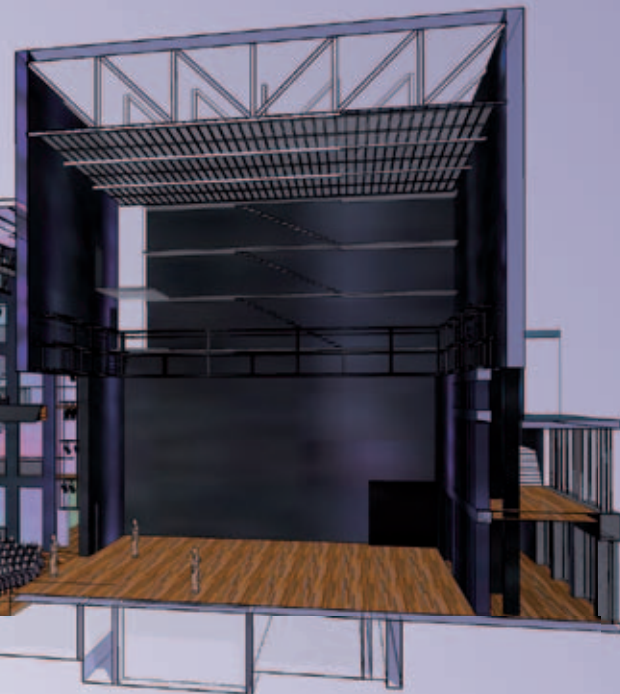

EXPOSITIE

9 september tot 1 oktober, Theater De Vest
Culturele projecten in binnensteden
werk van Jonkman Klinkhamer

Ieder jaar nodigt het Architectuur Informatiecentrum Alkmaar (AIA) een vooraanstaand architectenbureau uit een tentoonstelling te verzorgen. Met die tentoonstelling pakt het AIA de draad van de activiteiten na de zomer weer op. In 2009 is de tentoonstelling verzorgd door bureau Jonkman Klinkhamer. Dit bureau is tevens het ontwerpbureau voor de uitbreiding van Theater De Vest.

Hans Meijer, wethouder cultuur, opent de tentoonstelling. Ir. Roel ten Bras en ir. Maaïke Westinga van Jonkman Klinkhamer geven een lezing.

Uit de uitnodigingstekst:

'Culturele en multifunctionele projecten in historische binnensteden bieden een uitgelezen kans om de identiteit van de stad te versterken. Naast moderne (theater-) techniek kunnen nieuwe projecten zich onderscheiden door veelzijdige gebruiksmogelijkheden. De architectuur mag ongewoon zijn maar dient een overtuigende ruimtekwaliteit te hebben. Zo kan een project een unieke plaats innemen in het tableau van vergelijkbare bestaande gebouwen. Uitgaan, een voorstelling ondergaan of een expositie beleven, het moeten fenomenen zijn van verbazing, verrukking en verrassende ervaringen. Projecten van Jonkman Klinkhamer bieden functioneel en kwalitatief hoogwaardige ruimtelijke oplossingen binnen een overtuigend architectonisch concept.'

Dvd Dag van de architectuur 2009

Manifestatie 'Dichter bij Overstad'

Het doel van de stichting Architectuur Informatiecentrum Alkmaar (AIA) is het bevorderen van de belangstelling voor stedenbouw en architectuur door het organiseren van lezingen, tentoonstellingen en de jaarlijkse Dag van de Architectuur.

Bestuur

Ed Diepenmaat	voorzitter
Bernard Faber	secretaris
Evert Barendrecht	penningmeester
Niko Hoebe	lid
Joost Breebaart	lid

Programmaraad

Erna Winters (directeur Bibliotheek Kennemerwaard)
Jan Visser (projectleider gemeente Alkmaar)
Henk de Visser
Rob de Vries (partner BRTArchitecten)
Pierre Sponselee (directeur Woonwaard)
Aad Krom (docent Bouwkunde InHolland)
Arnold Henselmans (voorzitter Bouwend Nederland afd. Alkmaar)
Eddo Carels (voorzitter BNA kring Alkmaar)

**ARCHITECTUUR
INFORMATIECENTRUM
ALKMAAR**

Stichting Architectuur Informatiecentrum Alkmaar
Postbus 1101, 1801 KC Alkmaar
072-5124648
info@aia-alkmaar.nl
www.aia-alkmaar.nl

Het AIA wordt ondersteund door

De Wonerij